

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคเอดส์ เป็นโรคติดเชื้อที่เกิดจากเชื้อไวรัส HIV (Human Immunodeficiency Virus) ทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายบกพร่อง ไม่มีทางรักษาหายและถึงแก่ความตายในที่สุด จากการประมาณการณเกี่ยวกับจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ทั่วโลกมีประมาณ 18 ล้านคน ส่วนในประเทศไทยมีประมาณ 8 แสนคนต่อประชากร 60 ล้านคน (กรมควบคุมโรคติดต่อ, กองโรคเอดส์, 2539: 7) และมีจำนวนผู้ป่วยเอดส์ถึง 63,578 ราย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ถึง 31 พฤษภาคม 2540 ซึ่งในจำนวนนี้มีรายงานเสียชีวิต 16,934 ราย (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, กองระบาดวิทยา, 2540: 1) บุคคลที่ติดเชื้อนี้จะได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ จากพยาธิสภาพของโรคที่ก่อให้เกิดการติดเชื้อต่อระบบต่างๆของร่างกาย ความเจ็บปวด ความไม่สุขสบาย จากสังคมและบุคคลรอบข้างที่แสดงความรังเกียจ กล่าวตำหนิ ทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อรักษาตัว เป็นต้น ผู้ป่วยเอดส์จึงมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน สูญเสียบทบาท ความมีคุณค่าในตัวเอง เครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า ท้อแท้ กลัวตายและสิ้นหวัง (พวงทิพย์ ชัยพิบาลสุษดี และคณะ, 2534: 18-43; บังอร ศิริโรจน์ และคณะ, 2537: 129-143) ความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเป็นภาวะวิกฤตของความเจ็บป่วยและสัมพันธ์กับจิตวิญญาณของผู้ป่วยอย่างมาก (Gray and Karanagh, 1991: 165; Gill, 1995: 23-24; Lintons, Matteson and Maebius, 1995: 1,120) ที่สำคัญ คือ การรับรู้ว่ามีโรคนี้ไม่มีทางรักษา จุดจบสุดท้ายของโรคคือความตาย ซึ่งความตายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณของบุคคลทุกคน

จิตวิญญาณ เป็นศูนย์กลางของชีวิต เป็นตัวควบคุมกายและภาวะอารมณ์ของบุคคลที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมของบุคคลและส่งผลถึงคุณภาพชีวิต (Nagai-Jacobson and Burkhardt, 1989: 19; Rawlins, Williams and Beck, 1993: 26) จิตวิญญาณที่ผาสุก (Spiritual well-being) ช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กล้าเผชิญความจริง ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่และพร้อมจะเผชิญกับเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยเอดส์รู้สึกทุกข์ทรมานน้อยลง มีความมั่นคง

ในอารมณ์ สามารถค้นหาความหมายในชีวิตของตนเองและตายอย่างสงบ (Conco, 1995: 226; Ross, 1995: 466; Peri, 1995: 75)

โรงพยาบาลบาราคนราดูร เป็นโรงพยาบาลขนาด 650 เตียง สังกัดกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข เปิดให้บริการรักษาพยาบาลทั้งโรคติดต่อร้ายแรง โรคติดต่อไม่ร้ายแรงและโรคทั่วไป จากสถิติพบว่าจำนวนผู้ป่วยเอดส์เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลเมื่อปี พ.ศ. 2537 ถึง 2539 มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ คือ 928 ราย 1,103 ราย และ 1,560 ราย (โรงพยาบาลบาราคนราดูร, งานสถิติ, 2540) จากประสบการณ์การทำงานให้การรักษาแก่ผู้ป่วยเอดส์ของผู้วิจัยในฐานะพยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มุ่งปฏิบัติตามแผนการรักษาซึ่งให้ความสำคัญกับการดูแลทางกายเป็นหลัก อันอาจเป็นผลมาจากการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้และทักษะในบทบาทการพยาบาลด้านจิตวิญญาณของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ซึ่งไม่มีรายวิชาเฉพาะหรือเนื้อหาที่ชัดเจนเกี่ยวกับกลวิธีในการให้การรักษาด้านจิตวิญญาณแก่ผู้ป่วย ประกอบกับภาวะการขาดแคลนพยาบาลทำให้สัดส่วนของพยาบาลไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้ป่วย และวิธีการพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยยังไม่กระจ่างชัด (Burkhardt, 1989: 69; Price, Stevens and LaBarre, 1995: 7, Ross, 1993: 446) โดยความผาสุกด้านจิตวิญญาณของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลเองและการได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Ellison, 1983: 331; Morris, 1996: 444) ซึ่งปัจจัยภายนอกที่สำคัญขณะที่ผู้ป่วยอยู่โรงพยาบาล ได้แก่ การพยาบาลที่ได้รับจากพยาบาล

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าได้รับเชื่อ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมดูแลทางการแพทย์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับผู้ป่วยเอดส์ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์
2. ศึกษาพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์
4. ศึกษาปัจจัยที่สามารถร่วมพยากรณ์ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ โดยมีตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์

ปัญหาการวิจัย

1. ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ เป็นอย่างไร
2. พฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์ที่ผู้ป่วยเอดส์รับรู้ ในปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร
3. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์มีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณหรือไม่
4. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์สามารถร่วมพยากรณ์ความผาสุกของผู้ป่วยเอดส์ได้หรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเหตุผลและสมมุติฐานการวิจัย

การศึกษานี้มีแนวคิดที่ว่า จิตวิญญาณเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของบุคคลและมีผลต่อตัวแปรอื่นๆของบุคคล (Newman, 1994) โดยที่ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของบุคคลเกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลเองและการได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Ellison, 1983: 331; Morris, 1996: 444) ซึ่งผู้ที่มีความผาสุกด้านจิตวิญญาณจะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กล้าเผชิญความจริง ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่และพร้อมจะเผชิญกับเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไป (Conco, 1995: 226; Ross, 1995: 466; Peri, 1995: 75) การให้พยาบาลจึงต้องคำนึงถึงความจำเป็นของคนทั้งคนที่ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ไม่มองแยกบุคคลออกเป็น

ส่วนๆ อันเป็นการให้การพยาบาลแบบองค์รวม(Holistic Nursing) ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อความผาสุกด้านจิตวิญญาณ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพการพยาบาลมากขึ้น

อายุ

บุคคลมีการพัฒนาตนเองไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการเจริญเติบโตของบุคคล พวงเพ็ญ ชุณหปราณ (2539: 27) กล่าวว่า “ระยะเวลาที่ผ่านไปของบุคคลจะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการมากมาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ ที่เกิดขึ้นเมื่อวัยเพิ่มขึ้น ต้องอาศัยการปรับพฤติกรรม อารมณ์ การตอบสนองและการจัดระบบการแก้ปัญหาในชีวิต” ตลอดช่วงชีวิตหนึ่งของบุคคลจะมีเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นมากมาย ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และพยายามเลือกหาหนทางที่จะทำให้ตนเองมีความสุข ซึ่งสิ่งต่างๆที่บุคคลรับรู้นี้จะส่งผลถึงจิตวิญญาณของแต่ละบุคคล โดยที่จิตวิญญาณเป็นตัวควบคุมกายและภาวะอารมณ์ของบุคคลที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมและส่งผลถึงคุณภาพชีวิต (Nagai-Jacobson and others, 1989: 19; Rawlins and others, 1993: 26) ดังนั้นอายุที่เพิ่มขึ้นจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

สถานภาพสมรส

การสมรสทำให้บุคคลรู้สึกเป็นปีกแผ่นมั่นคง มีคู่คิดที่คอยให้คำปรึกษาหารือ คอยดูแลซึ่งกันและกัน นับเป็นการสนับสนุนทางจิตใจที่สำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการแห่งจิตวิญญาณของบุคคล (Peri, 1995: 72) อันส่งผลถึงความสามารถในการปรับตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤตของชีวิต ซึ่งการปรับตัวได้ของบุคคลในภาวะวิกฤตดังกล่าวทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความสุข จากการศึกษาของเพลินพิศ เลานหวิริยะกมล (2531) พบว่า สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในผู้ป่วยภายหลังการผ่าตัดเปลี่ยนลิ้นหัวใจ สอดคล้องกับราตรี เทียงจิตต์ (2534) ที่พบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงเนื่องจากการตั้งครรภ์ และ วิไลลักษณ์ จันทร์พวง (2534) พบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ดังนั้นสถานภาพสมรสจึงน่าจะมีสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

รายได้

เป็นสิ่งแสดงถึงความมั่นคงในชีวิตอย่างหนึ่งและเกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล (Maslow, 1960 อ้างถึงใน กรองแก้ว อยู่สุข, 2535: 73-75) ผู้ที่มีรายได้น้อยย่อมมีโอกาสเผชิญกับความเครียดเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคเรื้อรังหรือผู้ป่วยเอดส์ที่จำเป็นต้องเข้าโรงพยาบาลบ่อยๆ ซึ่งส่งผลถึงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและคุณภาพชีวิต จากการศึกษาของจิราพร อมราภิบาล (2536) พบว่า ความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อเอดส์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับรายได้ สอดคล้องกับ เรมวาล นันทศุภวัฒน์ (2524) ที่พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน และนงลักษณ์ บุญไทย (2539) พบว่า รายได้ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ดังนั้นรายได้จึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

ระยะเวลาที่ทราบว่าได้รับเชื้อ

ระยะเวลาที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคร้ายแรง ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความรู้สึกของบุคคลแตกต่างกันไป ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวส่งผลกระทบถึงจิตวิญญาณของบุคคล จากการศึกษาของจุฬารัตน์ สมรูป และรัชณี อยู่ศิริ (2535) พบว่า ระยะเวลาที่ทราบว่าได้รับเชื้อเอดส์แตกต่างกัน จะทำให้อัตมโนทัศน์ของบุคคลที่ได้รับเชื้อเอดส์ต่างกัน และบุญทิวา โพธิ์เจริญ (2539) พบว่า ระยะเวลาที่ทราบผลว่าติดเชื้อเอดส์นานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความหวังในชีวิตของผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับคำปรึกษาในคลินิกรับปรึกษาสุขภาพ โรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ระยะเวลาที่ทราบว่าได้รับเชื้อเอดส์จึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

การปฏิบัติกิจทางศาสนา

หลักคำสอนของศาสนา เป็นเครื่องชี้แนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคลและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจ เพราะจิตวิญญาณเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์ ศีลธรรม และจริยธรรม (Schultz and Videbeck, 1994 อ้างถึงใน กฤตยา แสงเจริญ, 2537: 1) ซึ่งการปฏิบัติกิจทางศาสนาเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงถึงความผูกพันกับศาสนา Aday (1984-1985 cited in Lonetto and Templer, 1986: 17) พบว่า คริสต์ศาสนิกชนที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาหรือไปโบสถ์มากกว่าจะมีคะแนนความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายน้อยกว่า สอดคล้องกับ Mickley (1990) ที่พบว่า ความผาสุกด้านจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์กับความศรัทธาในศาสนาของผู้ป่วยหญิง

มะเร็งเต้านม ดังนั้นการปฏิบัติกิจทางศาสนาจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

พฤติกรรมการดูแลทางการพยาบาล

พฤติกรรมการดูแลทางการพยาบาลเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะมีผลกระทบต่อผู้ป่วยโดยตรงเมื่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล โดยการพยาบาลเป็นการให้บริการช่วยเหลือแก่บุคคลในสิ่งที่บุคคลขาดหรือบกพร่องและต้องการเติมให้ครบถ้วน (ฟาริดา อิบราฮิม, 2535: 14) ซึ่งทฤษฎีการพยาบาลของวัตสันเป็นทฤษฎีการดูแลที่เน้นความเป็นมนุษย์ ที่ชี้ให้เห็นองค์รวมของมนุษย์ที่มีมิติจิตวิญญาณเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งเป้าหมายของการพยาบาลตามทฤษฎีการดูแลมนุษย์คือ ใ้บุคคลมีภาวะดุลยภาพของกาย จิต และจิตวิญญาณ (พยอม อยู่สวัสดิ์, 2539: 29) องค์ประกอบการดูแลของพยาบาลตามทฤษฎีของวัตสันมี 10 ประการ ดังนี้ (Watson, 1985: 9-10)

1. การสร้างค่านิยมเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นและมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์
2. การสร้างความศรัทธาและความหวัง
3. การมีความไวต่อการรับรู้ต่อตนเองและผู้อื่น
4. การสร้างสัมพันธภาพในการช่วยเหลือและไว้วางใจ
5. การยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทางบวกและทางลบ
6. การใช้กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์
7. การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนการสอน
8. การประคับประคอง สนับสนุนและแก้ไขสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ จิตสังคม และจิตวิญญาณ
9. การช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล
10. การเสริมสร้างพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิตอยู่

ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ

ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ มีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพของสุขภาพ (Ross, 1995: 466) บุคคลที่มีความผาสุกด้านจิตวิญญาณจะเป็นผู้ที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ดี มีความสุขในการมีชีวิตอยู่ตลอดเวลา (ทัศนาศ บุญทอง, 2534: 26) ซึ่งความผาสุกด้านจิตวิญญาณประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.: 23-65; พระเมธีธรรมาภรณ์, 2534: 52-54; พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต), 2536: 14-40; Ellison, 1983: 330-340) ได้แก่

1. ความผาสุกในการดำเนินชีวิต เป็นความสุข ความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
2. ความผูกพันยึดมั่นกับศาสนา เป็นความสุขของบุคคลที่สัมพันธ์กับเรื่องของศาสนาโดยเฉพาะ

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำมาตั้งเป็นสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าได้ รับเชื้อ มีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05
2. การปฏิบัติกิจทางศาสนามีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วย เอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. พฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์มีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ของผู้ป่วยเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ปัจจัยส่วนบุคคล การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์ สามารถร่วมพยากรณ์ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การปฏิบัติกิจทางศาสนา พฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์

1. ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ
 - 1.1 ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาตัวเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลบำราศนราดูร มาแล้วเป็นเวลาตั้งแต่ 4 ถึง 45 วัน
 - 1.2 มีผลเลือด HIV positive และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นเอดส์ ในระยะที่ 3
 - 1.3 มีอายุ 13 ปีขึ้นไป
 - 1.4 นับถือศาสนาพุทธ
 - 1.5 มีความรู้สึกตัวดี สามารถพูดคุยกับผู้วิจัยได้

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

- 2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาที่ทราบว่าได้รับเชื้อ การปฏิบัติกิจทางศาสนาและพฤติกรรมการดูแลทางการแพทย์
- 2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ป่วยเอดส์ ถือว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้องตามความรู้สึกและความเข้าใจของผู้ป่วย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะของผู้ป่วยเอดส์ ได้แก่ อายุ หมายถึง อายุของผู้ป่วยเอดส์นับหน่วยเป็นปี ถึงวันที่ทำการศึกษา สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพตามการสมรส แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่เป็นคู่กับกลุ่มเดี่ยว คือ โสด หม้ายหรือแยก

รายได้ หมายถึง รายได้เฉลี่ยของผู้ป่วยเอดส์หรือรายได้เฉลี่ยของครอบครัวผู้ป่วยเอดส์ นับหน่วยเป็นบาท/ เดือน

ระยะเวลาที่ได้รับเชื้อ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ที่ผู้ป่วยเอดส์ทราบว่าตนเองมีเชื้อ HIV ในกระแสเลือดถึงวันที่ทำการศึกษา นับหน่วยเป็นเดือน

การปฏิบัติกิจทางศาสนา หมายถึง ความบ่อยและการกระทำกิจที่เกี่ยวกับศาสนาในเรื่องทาน ได้แก่ การทำบุญ การตักบาตรและการบริจาคทาน เรื่องการรักษาศีล5 เรื่องการภาวนา ได้แก่ การสันทนาธรรม การฟังธรรม การอ่านหนังสือธรรมะ การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การระลึกถึงความคิดและการกระทำของตนเอง

พฤติกรรมการดูแลทางการพยาบาล หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลโดยการกระทำ ท่าทาง และคำพูด ที่แสดงถึงความเอาใจใส่ในความเป็นบุคคลและให้การช่วยเหลือที่ผู้ป่วยเฝ้ารับรู้ว่าได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตน ตามทฤษฎีปัจจัยการดูแลของ Watson (1985) โดยประเมินพฤติกรรมการดูแลทางการพยาบาล 7 ด้านดังนี้

1. การสร้างค่านิยมเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นและมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์/ การสร้างศรัทธาและความหวัง/ การมีความไวต่อการรับรู้ต่อตนเองและผู้อื่น หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลที่แสดงออกถึงความเข้าใจในความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้ป่วย เคารพในความคิดและการแสดงออกของผู้ป่วย มีความเอาใจใส่เต็มใจในการช่วยเหลือผู้ป่วยด้วยความรัก ความเมตตา กรุณาโดยไม่หวังผลตอบแทน สนับสนุนให้ผู้ป่วยเกิดความเชื่อต่อศรัทธาในตนเองและในบริการที่จะได้รับและการแสดงออกถึงความไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้ป่วย

2. การสร้างสัมพันธภาพการช่วยเหลือไว้วางใจ หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลโดยการสื่อสารทั้งที่เป็นคำพูดหรือท่าทางที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้ป่วย ความเข้ากันได้กับผู้ป่วยและพร้อมที่จะเป็นที่พึ่งพิงทางใจแก่ผู้ป่วย

3. การยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทางบวกและทางลบ หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลด้วยการยอมรับต่อการแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบของผู้ป่วย ไม่กล่าวตำหนิหรือโต้ตอบการแสดงความรู้สึกที่ไม่เหมาะสมของผู้ป่วย เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยระบายความรู้สึก ความทุกข์ในใจ

4. การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลในการให้ข้อมูลข่าวสารและการให้คำแนะนำโดยให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามความสามารถ

5. การประคับประคอง สนับสนุนและแก้ไขสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ จิตสังคมและจิตวิญญาณ หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลในการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งเอื้ออำนวยให้ผู้ป่วยได้รับความสุขสบาย ความเป็นสัดส่วน ปลอดภัยและสะอาด การส่งเสริมให้ผู้ป่วยได้ปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาของตน

6. การช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล หมายถึง การปฏิบัติของพยาบาลโดยการช่วยตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจในบริการ

7. การเสริมสร้างพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิตอยู่ หมายถึง การปฏิบัติทางการพยาบาลที่เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ป่วยเกี่ยวกับชีวิตที่กำลังเผชิญอยู่และช่วยให้ผู้ป่วยค้นพบความเป็น

จริงของชีวิต ค้นพบความหมายของชีวิต ทำให้เกิดกำลังใจในการเผชิญกับความเจ็บป่วยและความตาย

ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ หมายถึง ความรู้สึกเป็นสุขสงบ ความประณีตของจิตใจ ส่วนลึกของผู้ป่วย ที่มีต่อความเข้าใจในธรรมชาติความเป็นจริงของชีวิต ความเข้าใจในตนเอง ความพอใจในสภาพของตนเองและศาสนา ซึ่งความผาสุกด้านจิตวิญญาณประกอบด้วย 2 ประการ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.: 23-65; พระเมธีธรรมาภรณ์, 2534: 52-54; พระเทพเวที (ประยูรทรัพย์สุโต, 2536: 14-40; Ellison, 1983: 330-340) ได้แก่

1. ความผาสุกในการดำเนินชีวิต หมายถึง ความรู้สึกที่ชีวิตมีเป้าหมายหรือมีจุดมุ่งหมาย พึงพอใจในชีวิตของตนเอง มีอารมณ์เบิกบาน มองโลกในแง่ดี ไม่ท้อแท้สิ้นหวัง มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วย

1.1 การรู้เป้าหมายของชีวิต คือ การที่ผู้ป่วยเอดส์มีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายในชีวิต รู้ว่าตนเองต้องการจะทำสิ่งใด เพื่ออะไร อะไรคือสิ่งที่เหมาะสมกับตนเองในปัจจุบัน ไม่ท้อแท้สิ้นหวัง

1.2 พึงพอใจในชีวิตของตนเอง คือ การที่ผู้ป่วยพอใจกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่ พอใจกับประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่าในอดีตที่ผ่านมาของตน มองเห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งมีคุณค่า มีอารมณ์เบิกบาน มองโลกในแง่ดี เห็นวันเวลาเป็นสิ่งมีคุณค่า สวยงาม มีความหมายและพอใจที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

2. ความผาสุกในความผูกพันยึดมั่นกับศาสนา หมายถึง ความรู้สึกเป็นสุขสงบภายในจิตใจที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การมีความศรัทธา ความเชื่อในศาสนา คือ การมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการของศาสนาพุทธ ได้แก่ ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อผลของกรรมที่ทำและเชื่อว่าเราได้รับผลของกรรม

2.2 การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและความสุขในการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา คือ การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจทำให้คลายความทุกข์และมีความสุขเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา ซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ การละเว้นการทำความชั่วทั้งปวง การกระทำความดีและการทำจิตใจให้บริสุทธิ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับบุคลากรพยาบาลในการจัดรูปแบบการพยาบาลเพื่อส่งเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล โดยเน้นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์

2. เป็นแนวทางสำหรับอาจารย์พยาบาลในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการพยาบาลด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ให้แก่นักศึกษาพยาบาล เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลเข้าใจและตระหนักถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล

3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารทางการพยาบาลในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรพยาบาลให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญเกี่ยวกับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล

4. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เพื่อส่งเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเอดส์ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล